

2026. 13 (1)

Asian Journal "STEPPE PANORAMA"

ISSN 2710-3994

ISSN 2710-3994 (online)

Құрылтайшысы және баспагері: Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитеті Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты ШЖҚ РМК

Ғылыми журнал Қазақстан Республикасы Инвестициялар және даму министрлігінің Байланыс, ақпараттандыру және ақпарат комитетінде 2025 ж. 5 сәуірде тіркелген. Тіркеу нөмірі № KZ91VPY00116246. Жылына 6 рет жарияланады (электронды нұсқада).

Журналда тарих ғылымының *келесі бағыттары* бойынша ғылыми жұмыстар жарияланады: тарих, этнология.

Жарияланым тілдері: қазақ, орыс, ағылшын.

Редакция мен баспаның мекен-жайы:

050010 Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көш., 28-үй

ҚР ҒЖБМ ҒК Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты ШЖҚ РМК

Тел.: +7 (727) 261-67-19, +7 (727) 272-47-59

Журнал сайты: <https://ajspiie.com>

© Ш.Ш. Уәлиханов атындағы
Тарих және этнология институты 2026
© Авторлар ұжымы, 2026

БАС РЕДАКТОР

Қабылдинов Зиябек Ермұқанұлы — тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, ҚР ҒЖБМ ҒКШ.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институтының бас директоры. (Қазақстан)

РЕДАКЦИЯЛЫҚ АЛҚА

Аутрам Алан (Outram Alan) — археология ғылымдарының докторы, Эксетер университеті, тарих және археология кафедрасының профессоры. (Ұлыбритания)

Аширов Адхамжон Азимбаевич — тарих ғылымдарының докторы, профессор, Өзбекстан Республикасы Ғылым академиясының Тарих институтының Этнология және антропология орталығының меңгерушісі. (Өзбекстан)

Әбіл Еркін Аманжолұлы — тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР Парламенті Мәжілісінің депутаты. (Қазақстан)

Әлімбай Нұрсан — тарих ғылымдарының кандидаты, профессор, Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институтының бас ғылыми қызметкері. (Қазақстан)

Вернер Кунтһиа (Werner Cynthia) — тарих ғылымдарының докторы, профессор, Техас университеті. (АҚШ).

Дайнер Александр (Diener Alexander) – тарих ғылымдарының докторы, профессор. Канзас университеті. (АҚШ)

Жаркен Айгүл Мәлікқызы — тарих ғылымдарының докторы, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университетінің профессоры. (Қазақстан)

Көкебаева Гүлжауһар Какенқызы — тарих ғылымдарының докторы, профессор, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті. (Қазақстан)

Кригер Виктор (Kriege Viktor) — тарих ғылымдарының докторы, Нюрнбергтегі Бавариялық немістер мәдени орталығының (BKDR) ғылыми қызметкері. (Германия)

Оайон Изабель (Ohayon Isabelle) — тарих ғылымдарының кандидаты, профессор, CERCEC директорының орынбасары, Францияның Ұлттық ғылыми зерттеу орталығының (CNRS) қызметкері. (Франция)

Сабурова Татьяна — тарих ғылымдарының докторы, профессор, Индиана университеті. (АҚШ)

Моррисон Александр (Morrison Alexander) — PhD, Оксфорд университетінің профессоры. (Ұлыбритания)

Мунинов Ашірбек Құрбанұлы — тарих ғылымдарының докторы, профессор, Ислам тарихы, өнер және мәдениет ғылыми-зерттеу орталығының аға ғылыми қызметкері IRCICA – İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi. (Түркия)

Римантас Желвис (Želvys Rimantas) — тарих ғылымдарының докторы, профессор, Вильнюс педагогикалық университеті. (Литва)

Смағұлов Оразақ Смағұлұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Балон ғылым академиясының корр.-мүшесі, Ш.Ш. Уәлиханов атындағы сыйлықтың лауреаты, ғылым мен техниканың еңбек сіңірген қайраткері, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры. (Қазақстан)

Таймағамбетов Жәкен Қожахметұлы — тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, ҚР Ұлттық музейі. (Қазақстан)

Томохико Уяма — PhD, Хоккайдо университетінің Славян және Еуразиялық зерттеулер орталығының профессоры (Жапония)

Ян У. Кэмпбелл (Ian W. Campbell) — PhD, Калифорния университетінің профессоры (АҚШ)

ЖАУАПТЫ РЕДАКТОР

Қаипбаева Айнагүл Толғанбайқызы — тарих ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор, Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институтының жетекші ғылыми қызметкері. (Қазақстан)

ҒЫЛЫМИ РЕДАКТОРЛАР

Қапаева Айжан Тоқанқызы — тарих ғылымдарының докторы, профессор, Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институтының Бас ғылыми қызметкері. (Қазақстан)

Кубеев Рустем Жаулыбайұлы — Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институтының ғылыми қызметкері. (Қазақстан)

ТЕХНИКАЛЫҚ ХАТШЫ

Бурханов Бимурад Бадритдинұлы — магистр, Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институтының ғылыми қызметкері. (Қазақстан)

Копеева Сания Жуматайқызы — магистр, Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институтының қызметкері. (Қазақстан).

ISSN 2710-3994 (online)

Учредитель и издатель: РГП на ПХВ «Институт истории и этнологии им.Ч.Ч. Валиханова»
Комитета науки Министерства науки и высшего образования Республики Казахстан

Научный журнал зарегистрирован в Комитете связи, информатизации и информации
Министерства по инвестициям и развитию Республики Казахстан, свидетельство
о регистрации:

№ KZ91VPY00116246 от 03.04.2025 г. Публикуется 6 раз в год (в электронном формате).

В журнале публикуются научные работы *по следующим направлениям* исторической науки:
история, этнология.

Языки публикации: казахский, русский, английский.

Адрес редакции и издательства:

050010 Республика Казахстан, г. Алматы, ул. Шевченко, д. 28

РГП на ПХВ Институт истории и этнологии им. Ч.Ч. Валиханова КН МНВО РК

Тел.: +7 (727) 261-67-19, +7 (727) 272-47-59

Сайт журнала: <https://ajspiie.com>

© Институт истории и этнологии
имени Ч.Ч. Валиханова, 2026
© Коллектив авторов, 2026

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

Кабульдинов Зиябек Ермуханович — доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, генеральный директор Института истории и этнологии им. Ч.Ч. Валиханова КН МНВО РК. (Казахстан)

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Абиль Еркин Аманжолович — доктор исторических наук, профессор, Депутат Мажилиса Парламента РК. (Казахстан)

Алимбай Нурсан — кандидат исторических наук, профессор, главный научный сотрудник Института истории и этнологии им. Ч.Ч. Валиханова. (Казахстан)

Аутрам Алан (Outram Alan) — доктор археологических наук, профессор департамента археологии и истории Университета Эксетера. (Великобритания)

Аширов Адхамжон Азимбаевич — доктор исторических наук, профессор, заведующий Центром этнологии и антропологии Института истории Академии наук Республики Узбекистан. (Узбекистан)

Вернер Синтия (Werner, Cynthia) — доктор исторических наук, профессор. Техасский университет. (США)

Дайнер Александр (Diener Alexander) — доктор исторических наук, профессор. Канзасский университет (США)

Жаркен Айгуль Маликовна — доктор исторических наук, профессор Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилёва. (Казахстан)

Исмагулов Оразак Исмагулович — доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, член-корр. Болонской академии наук, лауреат премии им. Ч.Ч. Валиханова, заслуженный деятель науки и техники, профессор Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева. (Казахстан)

Кокебаева Гульжаухар Какеновна — доктор исторических наук, профессор Казахского национального университета имени Аль Фараби. (Казахстан)

Кригер Виктор (Kriege Viktor) — доктор исторических наук, научный сотрудник Баварского культурного центра немцев (BKDR) в Нюрнберге. (Германия)

Моррисон Александр (Morrison Alexander) — PhD, профессор Оксфордского университета. (Великобритания)

Муминов Аширбек Курбанович — доктор исторических наук, профессор, старший научный сотрудник Исследовательского центра исламской истории, искусства и культуры. IRCICA – İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi. (Турция)

Оайон Изабель (Ohayon Isabelle) — кандидат исторических наук, профессор, заместитель директора CERCEC, сотрудник Национального центра научных исследований Франции (CNRS). (Франция)

Римантас Желвис (Želvys Rimantas) — доктор педагогических наук, профессор, Вильнюсский педагогический университет. (Литва)

Сабурова Татьяна — доктор исторических наук, профессор, Университет Индианы. (США)

Таймагамбетов Жакен Кожаметович — доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, Национальный музей РК. (Казахстан)

Томохико Уяма — PhD, профессор Центра славяно-евразийских исследований Хоккайдского университета (Япония)

Ян Кэмпбелл (Ian W. Campbell) — PhD, профессор Калифорнийского университета (США)

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР

Каипбаева Айнагуль Толганбаевна — кандидат исторических наук, ведущий научный сотрудник Института истории и этнологии им. Ч.Ч. Валиханова. (Казахстан)

НАУЧНЫЕ РЕДАКТОРЫ

Капаева Айжан Токановна — доктор исторических наук, профессор, главный научный сотрудник Института истории этнологии им. Ч.Ч. Валиханова. (Казахстан).

Кубеев Рустем Джаулыбайулы — научный сотрудник Института истории и этнологии им. Ч.Ч. Валиханова. (Казахстан).

ТЕХНИЧЕСКИЙ СЕКРЕТАРЬ

Бурханов Бимурад Бадритдинович — магистр, научный сотрудник Института истории и этнологии им. Ч.Ч. Валиханова. (Казахстан)

Копеева Сания Жуматаевна — магистр, сотрудник Института истории и этнологии им. Ч.Ч. Валиханова. (Казахстан).

ISSN 2710-3994 (online)

Founder and publisher: RSE on REM "Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology" of the Committee of Science of the Ministry of Science and Higher Education of the Republic of Kazakhstan

The scientific journal is registered at the Committee for Communications, Informatization and Information of the Ministry for Investments and Development of the Republic of Kazakhstan, registration certificate: No. KZ91VPY00116246 dated 03.04.2025. The journal is published 6 times a year (in electronic format).

The journal publishes scientific works in the *following areas* of historical science: history, ethnology.

Publication languages: Kazakh, Russian, English.

Editorial and publisher address:

28 Shevchenko Str., 050010, Almaty, Republic of Kazakhstan

RSE on REM Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology CS MSHE of the Republic of Kazakhstan

Tel.: +7 (727) 261-67-19, +7 (727) 272-47-59

Journal website: <https://ajspiie.com>

© Ch.Ch. Valikhanov Institute
of History and Ethnology, 2026
© Group of authors, 2026

EDITOR-IN-CHIEF

Kabuldinov Ziabek Ermukhanovich — Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, General Director of Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology SC MSHE RK. (Kazakhstan)

EDITORIAL BOARD

Abil Yerkin Amanzholovich — Doctor of Historical Sciences, Professor, Member of the Mazhilis of the Parliament of the RK. (Kazakhstan)

Alimbay Nursan — Candidate of Historical Sciences, Professor, Chief Researcher at the Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology. (Kazakhstan)

Azimqulov Javohir — Doctor of Historical Sciences, Professor, Head of the Center for Ethnology and Anthropology at the Institute of History, Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan. (Uzbekistan)

Diener Alexander — Doctor of Political Science, Professor, University of Kansas. (USA)

Ian W. Campbell — PhD, Professor at the University of California (USA)

Ismagulov Orazak Ismagulovich — Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Corresponding Member of Bologna Academy of Sciences, winner of Ch.Ch. Valikhanov Award, Honored Worker of Science and Technology, Professor of L.N. Gumilyov University. (Kazakhstan)

Kokebayeva Gulzhaukhar Kakenovna — Doctor of Historical Sciences, Professor at the Al Farabi Kazakh National University. (Kazakhstan)

Kriege Viktor — Doctor of Historical Sciences, Researcher at the Bavarian Cultural Center of Germans (BKDR) in Nuremberg. (Germany)

Morrison Alexander — PhD, Professor, University of Oxford. (UK)

Muminov Ashirbek Kurbanovich — Doctor of Historical Sciences, Professor, Senior Researcher at the Research Center for Islamic History, Art and Culture. IRCICA (İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi). (Turkey)

Ohayon Isabelle — Candidate of Historical Sciences, Professor, Deputy Director of CERCEC, Researcher at the French National Center for Scientific Research (CNRS). (France)

Outram Alan — Doctor of Archaeological Sciences, Professor in the Department of Archaeology and History at University of Exeter. (Britain)

Rimantas Želvys — Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vilnius Pedagogical University. (Lithuania)

Saburova Tatiana — Doctor of Historical Sciences, Professor, Indiana University. (USA)

Taimagambetov Zhaken Kozhakhmetovich — Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, National Museum of the Republic of Kazakhstan. (Kazakhstan)

Werner, Cynthia — Doctor of Historical Sciences, Professor, Texas university. (USA)

Tomohiko Uyama — PhD, Professor at the Slavic-Eurasian Research Center, Hokkaido University. (Sapporo, Japan)

Zharken Aigul — Doctor of Historical Sciences, Professor at L.N. Gumilyov Eurasian National University. (Kazakhstan)

EXECUTIVE EDITOR

Kaipbayeva Ainagul Tolganbayevna — Candidate of Historical Sciences, leading researcher at Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology (Kazakhstan).

ACADEMIC EDITOR

Kapaeva Aizhan Tokanovna — Doctor of Historical Sciences, Professor, Chief Researcher at the Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology. (Kazakhstan)

Kubeyev Rustem Dzhaulbayuly — researcher at Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology. (Kazakhstan)

TECHNICAL SECRETARY

Burkhanov Bimurad Badritdinovich — Master's, researcher at Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology. (Kazakhstan)

Kopeyeva Saniya Zhumataevna — Master's, researcher at Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology. (Kazakhstan)

ЭТНОЛОГИЯ/АНТРОПОЛОГИЯ / ETHNOLOGY/ANTHROPOLOGY

Published in the Republic of Kazakhstan
 Asian Journal “Steppe Panorama”
 Has been issued as a journal since 2014
 ISSN 2710-3994.
 Vol. 13. Is. 1, pp. 270-281, 2026
 Journal homepage: <https://ajspiie.com>

FTAXP / МПНТИ / IRSTI 03.01.07
https://doi.org/10.51943/2710-3994_2026_13_1_270-281

KAZAKH ETHNOGRAPHIC COLLECTIONS OF THE KUNSTKAMERA: A MUSEOLOGICAL ANALYSIS

Assylbekova N.¹, Kistaubayeva A.^{2}, Dospanov O.³*

¹Al-Farabi Kazakh National University
 (71, Al-Farabi Aven., 050040 Almaty, Republic of Kazakhstan)
 PhD Candidate
 <https://orcid.org/0009-0009-7441-1383>. E-mail: alhao@mail.ru

²National Central Museum
 (Samal 1-44, 050000 Almaty, Republic of Kazakhstan)
 Candidate of historical sciences
 <https://orcid.org/0000-0002-0192-6214>. E-mail: aigulkyst@mail.ru
 *Corresponding author

³I.V. Savitsky State Museum of Arts of the Republic of Karakalpakstan
 (52, T. Kaipbergenov Str., Nukus 230100, Uzbekistan)
 <https://orcid.org/0009-0001-4719-1137>. E-mail: oktyabrd@gmail.com

© Valikhanov IHE, 2026

© Assylbekova N., Kistaubayeva A., Dospanov O., 2026

Abstract. *Introduction.* This study presents a museological analysis of Kazakh ethnographic collections preserved in the holdings of the Peter the Great Museum of Anthropology and Ethnography of the Russian Academy of Sciences (the Kunstkamera). Formed primarily in the late nineteenth and early twentieth centuries, these collections constitute a unique body of materials reflecting the material and spiritual culture of the Kazakh people. However, for a long time this heritage was examined mainly through ethnographic description and cataloguing, while issues of museum representation, scholarly interpretation, and the functioning of collections within the contemporary digital environment remained insufficiently explored. *Goals and objectives* are to analyze the Kazakh ethnographic collections of the Kunstkamera within the framework of contemporary museology and digital discourse in order to identify the specific features of their museum presentation and scholarly potential. To achieve this aim, the study addresses the following objectives: to clarify the context of collection formation, to examine key representational and interpretive emphases, and to assess the extent to which material and visual collections have been integrated into scholarly circulation. The methodological framework of the research is based on an integrated museological approach, including archival-historical research and museum discourse analysis. These methods make it possible to examine the Kazakh ethnographic collections within their historical, cultural, and institutional contexts. The research *Results* demonstrate that the Kazakh ethnographic collections of the Kunstkamera function not only as traditional ethnographic sources but also as significant museum resources involved in the construction of cultural memory and scholarly communication. *Conclusion.* It is shown that the digital museum environment creates new

opportunities for incorporating this heritage into academic circulation and for developing multi-layered interpretations.

Keywords: Kunstkamera, Kazakh ethnographic collections, museological analysis, museum collections, museum representation, digital museum

For citation: Assylbekova N., Kistaubayeva A., Dospanov O. Kazakh ethnographic collections of the kunstkamera: a museological analysis // Asian Journal “Steppe Panorama”. 2026. Vol. 13. No. 1. Pp. 270-281. (In Kaz.). DOI: 10.51943/2710-3994_2026_13_1_270-281

КУНСТКАМЕРАДАҒЫ ҚАЗАҚ ЭТНОГРАФИЯЛЫҚ КОЛЛЕКЦИЯЛАРЫ: МУЗЕЙТАНУЛЫҚ ТАЛДАУ

Асылбекова Назгүл¹, Кистаубаева Айгүль^{2*}, Доспанов Октябрь³

¹Өл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университеті
(71-үй, Өл-Фараби даңғ., 050040 Алматы, Қазақстан Республикасы)
PhD докторант
<https://orcid.org/0009-0009-7441-1383>. E-mail: alhao@mail.ru

²Ұлттық Орталық музейі
(Самал 1-44, 050000 Алматы, Қазақстан Республикасы)
Тарих ғылымдарының кандидаты
<https://orcid.org/0000-0002-0192-6214>. E-mail: aigulkyst@mail.ru
*Автор-корреспондент

³И.В. Савицкий атындағы Қарақалпақ мемлекеттік өнер музейі
(52-үй, Қайыпбергенов көш., 230100 Нүкіс, Өзбекстан)
Тарих ғылымдарының кандидаты, археология бөлімінің меңгерушісі
<https://orcid.org/0009-0001-4719-1137>. E-mail: oktyabrd@gmail.com

© Ш.Ш. Уәлиханов атындағы ТАЭ, 2026

© Асылбекова Н., Кистаубасва А., Доспанов О., 2026

Аңдатпа. *Kiricne.* Бұл зерттеу Ресей Ғылым академиясының Ұлы Петр атындағы Антропология және этнография музейі (Кунсткамера) қорында сақталған қазақ этнографиялық коллекцияларын музейтанулық тұрғыдан талдауға арналған. XIX ғасырдың соңы мен XX ғасырдың басында жинақталған бұл коллекциялар қазақ халқының материалдық және рухани мәдениетін бейнелейтін бірегей дереккөздер кешенін құрайды. Алайда ұзақ уақыт бойы аталған мұра негізінен этнографиялық сипаттау мен каталогтау деңгейінде қарастырылып, олардың музейлік репрезентациясы, ғылыми интерпретациясы және қазіргі цифрлық ортадағы қолданысы арнайы талдау нысанына айнала қойған жоқ. *Зерттеудің мақсаты* – Кунсткамера қорындағы қазақ этнографиялық коллекцияларын қазіргі музейтанулық және цифрлық тәсілдер аясында талдау арқылы олардың музейлік ұсыну ерекшеліктері мен ғылыми құндылығын айқындау. Осы мақсатқа сәйкес зерттеу міндеттері ретінде коллекциялардың қалыптасу контекстін анықтау, музейлік репрезентация мен интерпретацияның негізгі акценттерін талдау, сондай-ақ иллюстрациялық және заттық қорлардың ғылыми айналымға енгізілу деңгейін бағалау белгіленді. *Зерттеудің әдіснамалық негізін* кешенді музейтанулық талдау, архивтік-тарихи әдіс және музейлік интерпретациялау ерекшеліктерін талдауды құрайды. Кешенді музейтанулық талдау Кунсткамерадағы қазақ этнографиялық коллекцияларының құрылымы мен функционалдық өзара байланыстарын анықтауға мүмкіндік берді, архивтік-тарихи әдіс коллекциялардың шығу тегі, олардың қалыптасу тарихы, хронологиялық және аймақтық ерекшеліктерін зерттеуді қамтамасыз етті, ал музейлік интерпретациялау ерекшеліктерін талдау экспозициялар мен цифрлық ортада коллекциялардың бейнелену, түсіндірілу және мағынalandыру заңдылықтарын айқындады.

Аталған әдістерді кешенді түрде қолдану коллекцияларды тарихи-мәдени және институционалдық контексте жүйелі интерпретациялауға мүмкіндік берді. *Зерттеу нәтижесінде* Кунсткамерадағы қазақ этнографиялық коллекцияларының құрылымы мен қалыптасу заңдылықтары анықталып, олардың аймақтық және хронологиялық ерекшеліктері, сондай-ақ материалдық және рухани мәдениетті реконструкциялау үшін маңызды объектілердің функционалдық өзара байланыстары айқындалды. Коллекцияларды цифрландыру деректерді жүйелеуге, объектілер арасындағы жасырын байланыстарды анықтауға және ғылыми интерпретацияның тереңдеуіне ықпал етті.

Түйін сөздер: Кунсткамера, қазақ этнографиялық коллекциялары, музейтанулық талдау, музей қоры, музейлік репрезентация, цифрлық музей

Дәйексөз үшін: Асылбекова Н., Кистаубаева А., Доспанов О. Кунсткамерадағы қазақ этнографиялық коллекциялары: музейтанулық талдау // Asian Journal “Steppe Panorama”. 2026. Т. 13. № 1. 270-281 бб. (Қазақш.). DOI: 10.51943/2710-3994_2026_13_1_270-281

КАЗАХСКИЕ ЭТНОГРАФИЧЕСКИЕ КОЛЛЕКЦИИ КУНСТКАМЕРЫ: МУЗЕЕВЕДЧЕСКИЙ АНАЛИЗ

Асылбекова Назгуль¹, Кистаубаева Айгуль^{2}, Доспанов Октябрь³*

¹Казахский Национальный университет им. Аль-Фараби
(д. 71, просп. Аль-Фараби, 050040 Алматы, Республика Казахстан)
PhD докторант
<https://orcid.org/0009-0009-7441-1383>. E-mail: alhao@mail.ru

²Национальный центральный музей
(Самал 1-44, 050000 Алматы, Республики Казахстан)
Кандидат исторических наук
<https://orcid.org/0000-0002-0192-6214>. E-mail: aigulkyst@mail.ru
*Автор-корреспондент

³Каракалпакского Государственного музея искусств имени И.В. Савицкого
(д. 52, ул. Т. Каипбергенова, 230100 Нукус, Узбекистан)
К.и.н., Заведующий отделом археологии
<https://orcid.org/0009-0001-4719-1137>. E-mail: oktyabrd@gmail.com

© ИИЭ им. Ч.Ч. Валиханова, 2026

© Асылбекова Н., Кистаубаева А., Доспанов О., 2026

Аннотация. *Введение.* Данное исследование посвящено музееведческому анализу казахских этнографических коллекций, хранящихся в фондах Музея антропологии и этнографии имени Петра Великого Российской академии наук (Кунсткамера). Сформированные преимущественно в конце XIX – начале XX века, эти коллекции представляют собой уникальный комплекс материалов, отражающих материальную и духовную культуру казахского народа. Вместе с тем на протяжении длительного времени данное наследие рассматривалось главным образом в рамках этнографического описания и каталогизации, тогда как вопросы музейной репрезентации, научной интерпретации и функционирования коллекций в современной цифровой среде оставались недостаточно изученными. *Цель и задачи исследования* заключаются в анализе казахских этнографических коллекций Кунсткамеры в контексте современного музееведения и цифрового дискурса с целью выявления особенностей их музейного представления и научного потенциала. В соответствии с поставленной целью в работе определены следующие задачи: выявить контекст формирования коллекций, проанализировать основные акценты музейной репрезентации и интерпретации, а также оценить степень включенности предметных и иллюстративных

материалов в научный оборот. Методологическую основу исследования составляют комплексный музееведческий анализ, архивно-исторический метод и анализ музейного дискурса. Комплексный музееведческий анализ позволил выявить структуру и функциональные взаимосвязи казахских этнографических коллекций Кунсткамеры, архивно-исторический метод обеспечил исследование происхождения коллекций, их хронологических и региональных особенностей, а анализ музейного дискурса выявил закономерности репрезентации коллекций в экспозициях и цифровой среде. Совместное применение этих методов обеспечило системную интерпретацию коллекций в историко-культурном и институциональном контексте. *Результаты исследования* – выявление структуры и закономерностей казахских этнографических коллекций Кунсткамеры, отражающих региональные и хронологические особенности, а также функциональные взаимосвязи объектов, значимые для реконструкции материальной и духовной культуры. *Заключение.* Цифровизация коллекций позволила систематизировать данные, выявить скрытые связи между объектами и усилить научную интерпретацию.

Ключевые слова: Кунсткамера, казахские этнографические коллекции, музееведческий анализ, музейный фонд, музейная репрезентация, цифровой музей

Для цитирования: Асылбекова Н., Кистаубаева А., Доспанов О. Казахские этнографические коллекции кунсткамеры: музееведческий анализ // Asian Journal “Steppe Panorama”. 2026. Т. 13. № 1. С. 270-281. (На Каз.). DOI: 10.51943/2710-3994_2026_13_1_270-281

Кіріспе

Қазіргі кезеңде музей кеңістігі тек мәдени мұраны сақтау орны ғана емес, ғылыми білім өндірудің, қоғамдық диалог қалыптастырудың және мәдени жадты қайта интерпретациялаудың маңызды институтына айналып отыр. Жаһандық цифрландыру үдерістері, гуманитарлық ғылымдардағы әдіснамалық бетбұрыс және музейтанудағы сыни бағыттардың күшеюі дәстүрлі музейлік тәжірибелерді қайта қарауды талап етеді. Бұл үдерістер тарихи-этнографиялық мұралар сақталған ірі музей кешендерінің қызметіне жаңа талаптар қойып, олардың қызметін заманауи ғылыми тәсілдер негізінде қарастыруды өзекті етеді. Осы тұрғыдан алғанда, Ресей Ғылым академиясының Ұлы Петр атындағы Антропология және этнография музейі (Кунсткамера) әлемдегі ең көне және ең ауқымды ғылыми-музейлік мекемелердің бірі ретінде ерекше зерттеу нысаны болып табылады. XVIII ғасырдың басында негізі қаланған бұл музей екі ғасырдан астам уақыт ішінде әртүрлі халықтардың, соның ішінде қазақ халқының да материалдық және рухани мәдениетіне қатысты бірегей этнографиялық коллекцияларды жинақтады. Кунсткамера қорындағы қазақ этнографиялық мұралары өзінің көлемі, хронологиялық ауқымы және деректік әлеуеті жағынан Қазақстаннан тыс жердегі ең ірі жинақтардың қатарында саналады.

Сонымен қатар, аталған коллекциялар ұзақ уақыт бойы негізінен этнографиялық дереккөз немесе каталогтық сипаттама деңгейінде қарастырылып келді. Қазақ этнографиялық материалдарының музейлік репрезентациясы, ғылыми интерпретациясы, сондай-ақ олардың қазіргі цифрлық ортадағы қолданысы мен мағыналық трансформациясы мәселелері музейтанулық тұрғыдан кешенді түрде талданған жоқ. Бұл жағдай Кунсткамера қорындағы қазақ этнографиялық коллекцияларын заманауи музейтану теориялары аясында қайта зерттеудің өзектілігін арттыра түседі.

Қазіргі музейтану ғылымында музейлік объект тек статикалық экспонат ретінде емес, әлеуметтік-мәдени контекстке енетін, ғылыми талдау мен мәдени жадты қалыптастыратын белсенді ресурс ретінде қарастырылады. Осы бағыттағы теориялық ұстанымдар негізінде Кунсткамерадағы қазақ этнографиялық коллекцияларын талдау музейдің ғылыми қызметін жаңа қырынан ашуға мүмкіндік береді.

Зерттеу проблемасы – Кунсткамера қорындағы қазақ этнографиялық коллекцияларының музейлік репрезентациясы мен ғылыми интерпретациясы заманауи музейтанулық, цифрлық және сыни теориялар тұрғысынан методологиялық тұрғыда жеткілікті деңгейде зерделенбеуінде.

Бұл зерттеуде «сыни теориялар» музейтану саласындағы институционалдық және репрезентациялық талдау бағыттарымен байланысты қарастырылады. Аталған теориялық ұстанымдар музейлік коллекцияларды жинақтау, көрсету және интерпретациялау үдерістерін тарихи, әлеуметтік және институционалдық контекстте талдауға мүмкіндік береді. Осы тұрғыдан алғанда, музей тек бейтарап сақтау орны емес, белгілі бір ғылыми және мәдени ұғымды қалыптастыратын белсенді институт ретінде қарастырылады.

Зерттеудің мақсаты – Кунсткамерада сақталған қазақ этнографиялық коллекцияларын заманауи музейтану теориялары негізінде талдау, олардың музейлік репрезентациясы мен ғылыми интерпретациясының ерекшеліктерін анықтау және цифрлық музей кеңістігіндегі болашақ даму мүмкіндіктерін айқындау. Бұл үдерістің музейдің ғылыми, мәдени және әлеуметтік қызметіне тигізетін ықпалы айқындалады. Осыған байланысты, зерттеу Кунсткамера қорындағы қазақ этнографиялық коллекцияларын қазіргі музейтанулық талдау аясында зерделеуге бағытталған кешенді музейтанулық ұстанымдарға сүйенеді.

Материалдар мен әдістер

Зерттеу Кунсткамерада сақталған қазақ этнографиялық коллекцияларын заманауи теориялар негізінде қалыптастыру мақсатында музейтанулық талдау жүргізуге негізделді. Жалпы музейтанулық талдау теориялық және әдіснамалық тұрғыдан музейлік заттың, экспозицияның және музей қызметінің тарихи-әлеуметтік әрі мәдени контекстін ашуға бағытталған жүйелі зерттеу тәсілдерінің кешені ретінде қарастырылады. Бұл тәсіл «музей – аудитория – ғылым» өзара байланысы аясында музейлік зат пен экспозицияның аудиториямен қатынасын, музейдің әлеуметтік рөлін, сақтау және көрсету практикаларын ғылыми тұрғыдан зерделеуге мүмкіндік береді. Осы тұрғыдан музейтанулық талдау этнографиялық зерттеу әдістерімен өзара тығыз байланыста жүзеге асады.

Зерттеуде кешенді музейтанулық талдау әдістері қолданылды. Негізгі дереккөздер ретінде Кунсткамера қорындағы қазақ этнографиялық коллекциялары бойынша бұрын жүзеге асырылған ғылыми жобалардың есептік материалдары, музейлік каталогтар, сондай-ақ заттық және иллюстрациялық коллекциялар пайдаланылды. Бұл материалдар тарихи-этнографиялық сипаттаумен қатар, олардың музейлік репрезентациясы мен ғылыми интерпретациясының ерекшеліктерін айқындау мақсатында қарастырылды.

Зерттеу барысында музейлік нысандарды талдаудың репрезентациялық және интерпретациялық тәсілдері қолданылып, коллекциялардың қалыптасу контексті, экспозициялану логикасы және қазіргі цифрлық ортадағы ғылыми айналымы сарапталды. Сонымен қатар, заманауи музейтану теориялары негізінде коллекцияларды ұсыну формалары мен мазмұндық акценттеріне сыни көзқарас жасалды. Бұл әдіснама Кунсткамерадағы қазақ этнографиялық мұраларын статикалық экспонаттар жиынтығы емес, мәдени жад пен ғылыми коммуникация үдерістеріне белсенді қатысатын көпқабатты музейлік ресурс ретінде талдауға мүмкіндік берді.

Әдістемелік тұрғыдан музейтанулық талдау бірнеше зерттеу әдістерін біріктіретін кешенді сипатқа ие. Зерттеу сапалық ғылыми әдістерге (qualitative research) басымдық береді. Оның ішінде музейтанулық талдау (материалдық мәдениет пен этнография), архивтік-тарихи зерттеу, сондай-ақ музейлік талдауы зерттеудің мақсаты мен тақырыбына сәйкес негізгі әдістер ретінде таңдалды. Сандық талдау, толық инвентаризация және статистикалық өңдеу ғылыми мақаланың мақсатына кірмейтіндіктен, бұл зерттеуде қолданылған жоқ.

Ғылыми мақалаға тән құрылымдық және көлемдік шектеулерге байланысты, Кунсткамерадағы қазақ халқына тиесілі әрбір жекелеген объектіні толық түгендеу негізгі мақсат ретінде қойылған жоқ. Осыған байланысты зерттеу алдымен Кунсткамера қорындағы қазақ этнографиясы мен мәдениетіне қатысты мұраларды тақырыптық тұрғыдан жалпылама сипаттауға, одан кейін оларды музейтанулық және мазмұндық талдау нысаны ретінде қарастыруға бағытталды. Сонымен қатар, Кунсткамерадағы қазақ этнографиялық коллекцияларын әлемдік және цифрлық музей кеңістігі контекстінде қарастыру да зерттеудің маңызды бағыттарының бірі болды. Қолданылған музейтанулық және мазмұндық талдау

әдістері коллекциялардың тек сипаттамалық қырын ғана емес, олардың музей кеңістігінде ұсынылу логикасын, интерпретациялық шеңберлерін және цифрлық ортада қайта мағыналану ерекшеліктерін анықтауға бағытталды. Бұл тәсілдер зерттеу нәтижелерінде көрсетілген тұжырымдардың әдіснамалық негізін қамтамасыз етеді және алынған қорытындылардың ғылыми дәйектілігін арттырады.

Талқылау

Бұл зерттеу нәтижелері алдыңғы еңбектермен салыстырғанда музейлік материалды сипаттаудан гөрі, оны интерпретациялау мен репрезентациялау мәселесіне басымдық беруімен ерекшеленеді. Кунсткамера қорындағы Орта Азия және Қазақстан жинақтарына арналған арнайы зерттеулердің шектеулі болуы бұл бағыттағы музейтанулық талдаудың өзектілігін көрсетеді. Классикалық еңбектер қатарында В.В. Радлов пен С.М. Дудиннің зерттеулері аталып, олар этнографиялық дерек жинаудың бастапқы ғылыми үлгілерін қалыптастырды.

2000-жылдарға дейінгі кезеңде жүргізілген зерттеулер арасында В.А. Прищепованың еңбектері айрықша орын алады. Зерттеуші Орта Азия мен Қазақстан халықтарына қатысты иллюстрациялық және фотоматериалдар қорын талдай отырып, музейлік жинақтардың қалыптасу тарихын, атрибуциясы мен сақталу мәселелерін қарастырады. Сонымен қатар, ол фотоколлекциялардың молдығына қарамастан, олардың едәуір бөлігінің ғылыми айналымға толық енгізілмегенін атап өтеді (Прищепова, 2011). Біздің талдауымыз көрсеткендей, бұл жағдай иллюстрациялық материалдардың музейлік репрезентациядағы рөлін қайта қарастыру қажеттігін айқындайды. Иллюстрациялық деректерді тек қосалқы этнографиялық материал ретінде емес, дербес музейлік және ғылыми ресурс ретінде қарастыру қазіргі музейтанулық тәсілдердің маңызды бағыты болып табылады. Қазақтың дәстүрлі мәдениетіне қатысты фотоколлекцияларды зерттеуге В.А. Вишневецкаяның еңбектері мен «Кунсткамера коллекцияларындағы қазақтың дәстүрлі мәдениеті» атты каталогта ұсынылған материалдар да маңызды үлес қосты (Стасевич, 2008). Бұл еңбектер қазақ мәдени мұрасын иллюстративтік дереккөздер арқылы таныстыруға бағытталғанымен, музейлік репрезентация мәселелерін шектеулі деңгейде қамтиды.

Л.Ф. Попова мен С.В. Дмитриевтің еңбектерінде Кунсткамера қорындағы қазақ этнографиясына қатысты материалдардың жинақталу тарихы мен экспозициялық тәжірибелері қарастырылған (Попова, 2002; Дмитриев, 2012). Аталған зерттеулер музейлік коллекциялардың тарихи қалыптасу логикасын көрсетуімен құнды. Алайда осы зерттеу аясында жүргізілген музейтанулық талдау көрсеткендей, бұл еңбектерде қазақ этнографиялық коллекцияларының музейлік репрезентациясы мен қазіргі цифрлық ортадағы интерпретациясы мәселелері толық көлемде қарастырылмаған. Осы тұрғыдан алғанда, аталған тақырыпты қазіргі музейтану теориялары негізінде ғылыми тұрғыдан қайта қарастырудың қажеттілігі туындайды. 2011–2013 жылдары Н. Әлімбаев жетекшілігімен жүзеге асырылған ғылыми жоба аясында Кунсткамера қорындағы қазақ этнографиясы мен мәдениетіне қатысты материалдар кешенді түрде зерттеліп, ғылыми-зерттеу каталогы дайындалды. Бұл жұмыс қазақ этнографиялық коллекцияларын жүйелеу мен ғылыми айналымға енгізу бағытындағы маңызды қадам болды.

Осы зерттеуде аталған жобаның нәтижелеріне сүйене отырып, қазақ этнографиялық коллекциялары музейлік репрезентация, интерпретация және цифрлық ғылыми коммуникация тұрғысынан қайта қарастырылады. Бұл тәсіл коллекцияларды сипаттаумен шектелмей, олардың музей кеңістігіндегі мағыналық құрылымын талдауға мүмкіндік береді.

Осы зерттеу жоғарыда аталған еңбектерден айырмашылығы – Кунсткамера қорындағы қазақ этнографиялық коллекцияларын музейлік репрезентация, интерпретация және цифрлық ғылыми коммуникация тұрғысынан кешенді түрде қарастыруымен сипатталады.

Нәтижелер

Зерттеу нәтижесінде Кунсткамера қорындағы қазақ этнографиялық иллюстрациялық коллекцияларының музейлік және цифрлық интерпретациядағы дербес ғылыми құндылығын музейтанулық талдау негізінде айқындалды. Иллюстрациялық материалдардың музейлік репрезентациядағы рөлі олардың жинақталу тарихымен және институционалдық контекстімен тығыз байланысты екені көрсетілді.

Талдау барысында қазақ этнографиялық заттық және иллюстрациялық коллекцияларының қалыптасу үдерісі олардың ғылыми интерпретациясына тікелей әсер ететіні анықталды. Экспедициялық жинақтау тәжірибесі мен кейінгі музейлік өңдеу кезеңдері коллекция мазмұнында белгілі бір ғылыми және идеологиялық акценттердің орнығуына ықпал еткен. Бұл жағдай Кунсткамерадағы қазақ этнографиялық мұраларын қазіргі музей кеңістігінде сыни тұрғыда қайта зерделеудің қажеттігін көрсетеді.

Зерттеу нәтижелері цифрлық музей кеңістігінің қазақ этнографиялық коллекцияларын ғылыми айналымға енгізуде жаңа мүмкіндіктер ашатынын көрсетті. Цифрландыру коллекциялардың қолжетімділігін арттырумен қатар, оларды көпқабатты интерпретациялау мен ғылыми коммуникация объектісіне айналдыруға жағдай жасайды. Сонымен бірге, бұл үдеріс музейлік контекст пен дереккөздің бастапқы мағынасын сақтау мәселесін өзекті етеді.

Сонымен қатар, зерттеу Кунсткамерадағы қазақ этнографиялық коллекцияларын ұсыну тәжірибесінде музей, ғылыми қауымдастық және мәдени мұра иелері арасындағы өзара әрекеттестіктің маңызы артып келе жатқанын айқындады. Бұл үрдіс коллекцияларды қазіргі қоғамдық-мәдени кеңістікке бейімдеу мен музейлік интерпретациялаудың маңызды факторы ретінде бағаланды.

Кунсткамера қорындағы қазақ этнографиялық коллекциялары хронологиялық және аймақтық тұрғыдан кең ауқымды қамтиды. Олар XIX–XX ғасырдың алғашқы жартысында Қазақстанның әртүрлі өңірлерінен және этникалық қазақтар қоныстанған аумақтардан жинақталған материалдарды біріктіріп, қазақ халқының дәстүрлі мәдениетінің көпқырлы бейнесін көрсетеді. Иллюстрациялық және визуалды деректер өзге тарихи дереккөздерде сақталмаған баламасыз ақпаратты қамтитын маңызды ғылыми ресурс ретінде айқындалды (Прищепова, 2011; Алгожаева, т.б., 2020).

Кунсткамераның иллюстрациялық қорында сақталған материалдардың қалыптасуы XIX ғасырдың екінші жартысындағы Орта Азия халықтарының этнографиясын визуалды түрде құжаттауға бағытталған алғашқы жүйелі жобалармен тығыз байланысты. Осы кезеңде жасалған фотоколлекциялар музей қорының маңызды құрамдас бөлігіне айналып, қазақ халқының дәстүрлі мәдениетін бейнелейтін құнды визуалды дереккөздер ретінде жинақталды. Аталған иллюстрациялық материалдар қазақтардың күнделікті тұрмысын, киім-кешегін, әлеуметтік өмірін және мәдени тәжірибелерін құжаттаумен қатар, музейлік жинақтардың қалыптасу логикасын айқындауға мүмкіндік береді. АЭМ қорындағы ерте кезеңдерде жинақталған фотоматериалдар арасында қазақтар мен жалпы Орта Азия халықтарына қатысты «Кауфман альбомы» деген атаумен белгілі «Түркістан альбомы» ерекше орын алады. Бұл альбом XIX ғасырдың екінші жартысындағы Орта Азия халықтарының этнографиясын визуалды түрде құжаттаған алғашқы жүйелі музейлік жобалардың бірі ретінде бағаланады. Альбомның құрастырылуына шығыстанушы А.Л. Кун белсене қатысып, ол генерал-губернатор К.П. фон Кауфманның бастамасымен жүзеге асырылды (АЭМ, Колл. И-674).

Кауфманның тапсырмасымен жасалған өзге де фотожобалар музейдің иллюстрациялық қорын толықтырды. Олардың қатарында «Типы народностей Средней Азии» атты фотожинақ және И.С. Поляков түсірген Семей өңірі қазақтарына арналған фотоколлекциялар бар (АЭМ, Колл. И-2205). Бұл материалдар қазақ халқының күнделікті тұрмысын, киім-кешегін және әлеуметтік өмірін бейнелейтін құнды визуалды дереккөздер ретінде сақталған. XIX ғасырдың соңы мен XX ғасырдың басында АЭМ қорын толықтыруда Н. Ордэ мен С.М. Дудиннің фотоколлекциялары айрықша рөл атқарды. Н. Ордэнің фотоматериалдары қазақтардың дәстүрлі мәдениеті, музыкалық аспаптары мен тұрмыстық рәсімдерін қамтыса, С.М. Дудин

қатысқан экспедициялар нәтижесінде Жетісу, Ақмола және Семей өңірлеріндегі қазақтардың көшпелі өмірін бейнелейтін ауқымды фотодеректер жинақталды (АЭМ, Колл. 255; 512). Бұл фотоматериалдар қазақ халқының дәстүрлі мәдениетін визуалды-документалды дереккөз ретінде тануға мүмкіндік береді (Әлімбаев, 2013).

Сонымен бірге, музей тәжірибесінде ұзақ уақыт бойы заттық-материалдық коллекцияларға басымдық беріліп, иллюстрациялық қорлар жүйелі түрде құжатталмай келгені анықталды. Иллюстрациялық коллекцияларды тіркеу және ғылыми сипаттау жұмыстары ХХ ғасырдың басында ғана жолға қойылғандықтан, бірқатар фотоматериалдардың атрибуциясы мен контексті толық сақталмаған. Нәтижесінде иллюстрациялық қорлардың едәуір бөлігі бүгінгі күнге дейін ғылыми айналымға толық енгізілмей отыр.

Осыған қарамастан, АЭМ қорындағы иллюстрациялық коллекциялар қазақ халқының этнографиясы мен мәдениетін зерттеуде баламасыз дереккөздік база болып табылады. Суреттер, фотосуреттер, шыны негативтер мен басқа да визуалды материалдар қазақтың дәстүрлі мәдениетінің сирек әрі қайталанбас қырларын бейнелейтін құнды ғылыми мұра ретінде өзекті болып қала береді (Прищепова, 2011; Әлімбаев, 2013). Осылайша, жүргізілген талдау Кунсткамера қорындағы қазақ этнографиялық коллекцияларының мағыналық құрылымы олардың жинақталу тарихымен, экспедициялық тәжірибелермен және музейлік өңдеу кезеңдерімен тығыз байланысты екенін көрсетті. Коллекциялардың музейлік репрезентациясы тарихи қалыптасқан ғылыми парадигмаларға сүйеніп құрылғанымен, қазіргі музейтанулық және цифрлық контексте оларды жаңаша интерпретациялауға мүмкіндік беретін әлеуетке ие. Бұл жағдай коллекцияларды статикалық мұра емес, динамикалық ғылыми-мәдени ресурс ретінде қарастыру қажеттігін айқындайды.

Музей қоймасына жылдар бойы жинақталған қазақтардың мәдениетіне қатысты фотографиялар мен иллюстрациялар мазмұндық және тақырыптық тұрғыдан әртүрлі бағыттарды қамтиды. Аталған материалдар әуесқой фотографтар, кәсіби мамандар мен этнограф-зерттеушілердің Қазақстан аумағына жасаған ғылыми және танымдық сапарлары барысында жиналып, музей қорының қалыптасу үдерісінде маңызды дереккөздік база ретінде орныққан. Осы тұрғыдан алғанда, иллюстрациялық және фотоколлекциялардың жинақталу тарихы қазақ этнографиялық қордың қалыптасу ерекшеліктерін айқындауға мүмкіндік береді. АЭМ-дегі қазақ мәдениетіне қатысты қордың толығында Ресей географиялық қоғамының рөлі айрықша болды. ХІХ ғасырдың соңынан бастап РГК арқылы музейге қазақ халқының тұрмысы мен мәдениетін бейнелейтін заттық және иллюстрациялық материалдар жүйелі түрде тапсырылып отырды. Алайда ерте кезеңдерде жиналған кейбір коллекциялардың деректік сипаттамалары толық сақталмай, олардың бір бөлігі уақыт өте жоғалғаны немесе атрибуциясы нақтыланбағаны анықталды (АЭМ, Колл. 781). Қордың қалыптасуында Шыңғыс Уәлиханов, Г.Е. Грумм-Гржимайло, Н.Ф. Катанов секілді тұлғалардың жинақтау қызметі маңызды орын алды. Сонымен қатар, АЭМ директоры В.В. Радловтың музей қорын жоспарлы түрде толықтыруға бағытталған қызметі ерекше мәнге ие болды. Оның этнографиялық материалдарды жинақтауға арналған әдістемелік нұсқаулары музейлік тәжірибеде жүйелі тәсілдің қалыптасуына ықпал етті (Радлов, 1898).

Жалпы АЭМ (Кунсткамера) қорындағы қазақ этнографиялық материалдары екі ғасырға жуық уақыт ішінде әртүрлі әлеуметтік топ өкілдері – ғалымдар, этнографтар, суретшілер, фотографтар және жергілікті тұрғындар арқылы жинақталған. Бұл жағдай музей қорын мазмұндық және типологиялық тұрғыдан әркелкі, алайда ғылыми құндылығы жоғары кешенге айналдырды. Музейде сақталған қазақ этнографиясына қатысты заттық-материалдық және иллюстрациялық коллекциялар дәстүрлі мәдениеттің көпқырлы көрінісін қамтиды. Сонымен қатар, бұл жағдай визуалды деректерді музейтанулық тұрғыдан қайта атрибуциялау мен цифрлық контексте қайта пайымдаудың қажеттігін көрсетеді. Осы тұрғыдан алғанда, АЭМ қорындағы қазақ этнографиялық мұралар болашақ музейтанулық және пәнаралық зерттеулер үшін маңызды дереккөздік база ретінде бағаланады.

Осы тұжырымды нақтылайтын дерек ретінде мақалада Н. Әлімбаев жетекшілігімен 2011–2013 жылдары жүзеге асырылған «РГА Ұлы Петр атындағы антропология және

этнография музейі қорындағы қазақ тарихи этнографиясына қатысты коллекциясы» атты ғылыми жоба аясында дайындалған иллюстрациялық материалдардың бірі пайдаланылды.

Сурет 1 – Қазақтардың дәстүрлі көлік түрлері. Павлодар өңірі, 1889 жыл.
С.М. Дудин экспедициясы материалдары негізінде.
Қор № 5289/11.

Ресей ҒА Ұлы Петр атындағы Антропология және этнография музейі (Кунсткамера)
[Figure 1 – Traditional means of transport of the Kazakhs. Pavlodar region, 1889.
From the materials of the expedition of S. M. Dudin.
Collection No. 5289/11.

Museum of Anthropology and Ethnography named after Peter the Great,
Russian Academy of Sciences (Kunstkamera)]

Берілген фотоматериал (Сурет 1) Қазақстан Республикасының Мемлекеттік Орталық музейі қорында № 5289/11 инвентарлық нөмірімен тіркелген. Бұл фотокадрдың бір данасы Кунсткамера (Ресей ҒА Ұлы Петр атындағы Антропология және этнография музейі) қорында «Юрта бая» (Байдың киіз үйі) деген атаумен, МАЭ № 1199–64 инвентарлық нөмірімен сақталған. Фотосуреттің авторы С.М. Дудин, түпнұсқасында фотоға өз қолымен «Юрта бая» деп жазба қалдырған. Бұл дерек фотоматериалдың бастапқы атрибуциясын нақтылап, оның авторлық сипаттамасының сақталғанын көрсетеді. Ал, зерттеуде пайдаланып отырған нұсқа ҚР Мемлекеттік орталық музейі қорында «Қазақтардың дәстүрлі көлік түрлері» деген атаумен сақталған. Сақтау орындарының нақты көрсетілуі иллюстрациялық материалдың деректік мәртебесін айқындап, оның музейлік атрибуциясы мен ғылыми айналымдағы қолданысын институционалдық тұрғыдан дәл сипаттауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, фотоматериалдың әртүрлі атаумен тіркелуі кадр мазмұнындағы акценттердің өзгеруін көрсетеді. Кунсткамералық нұсқада әлеуметтік мәртебе («бай») басымдық алса, ҚР Мемлекеттік Орталық музейіндегі атау композицияда бейнеленген заттық-материалдық элементтерге, яғни дәстүрлі көлік жүйесіне назар аудартады.

Осы тұрғыдан фотосурет қазақтардың көшпелі шаруашылығында қолданылған көлік құралдарының құрылымдық ерекшеліктерін, олардың кеңістіктік ұйымдасуын және функционалдық маңызын талдауға мүмкіндік береді. ХІХ ғасырдың соңындағы қазақтардың дәстүрлі көлік жүйесін және көшпелі тұрмысқа бейімделген материалдық мәдениетті бейнелейді. Экспедициялық түсірілім көлік құралдарының құрылымдық ерекшеліктерін, жүк тасымалдау тәсілдерін және кеңістіктік ұйымдасуын визуалды түрде тіркейді. Мұндай фотосуреттер этнографиялық дерек көзі ретінде ғана емес, Кунсткамераның иллюстрациялық коллекцияларының қалыптасу контекстін көрсететін музейлік репрезентацияның маңызды элементі болып табылады. Осы арқылы иллюстрациялық материалдардың ғылыми және интерпретациялық әлеуеті айқындалады.

Сурет 2 – Терме теру.
 ҚР MOM қоры НВФ 5289/16.
 1899 ж. С.М. Дудин экспедициясы материалдарынан
 [Figure 2 – Felt pressing (felting process).
 Collection of the CSM RK, NVF 5289/16.
 From the materials of the 1899 expedition of S.M. Dudin]

Кунсткамера қорындағы қазақ этнографиялық иллюстрациялық материалдар дәстүрлі мәдени тәжірибелерді визуалды дерек ретінде талдауға мүмкіндік береді. Берілген фотоматериал (Сурет 2) фотоматериалдың бір данасы Кунсткамера қорында МАЭ № 1199–146/1 нөмірімен тіркелген. Авторлық құжаттамада сурет «Ткачихи» деген атаумен тіркелген. Зерттеуде пайдаланылып отырған нұсқа Қазақстан Республикасының Мемлекеттік Орталық музейі қорында «Терме теру» деген атаумен НВФ 5289/16 инвентарлық нөмірімен сақталған. Кадрда терме теру үдерісінің технологиялық кезеңдері, еңбек құралдарының орналасуы және жұмыс барысындағы қатысушылардың кеңістіктік ұйымдасуы көрініс тапқан. XIX ғасырдың соңындағы қазақтардың дәстүрлі қолөнер тәжірибесін, атап айтқанда терме теру үдерісін бейнелейді. Бұл фотосурет дәстүрлі тоқыма мәдениетінің тек материалдық қырын ғана емес, сонымен қатар еңбек бөлінісі мен әлеуметтік қатынастар жүйесін де визуалды түрде айқындайды. Осы тұрғыдан алғанда, иллюстрациялық материал дәстүрлі қолөнер технологиясын реконструкциялауға мүмкіндік беретін дербес ғылыми дереккөз ретінде бағаланады.

Бұл иллюстрация заттық коллекциялармен қатар қолөнер үдерістерін реконструкциялауда, сондай-ақ музейлік және цифрлық репрезентация контексінде талдау жүргізуде маңызды дереккөз қызметін атқарады. Аталған фотоматериал музей қорларындағы иллюстрациялық коллекциялардың тек қосалқы емес, дербес ғылыми дереккөз ретіндегі маңызын көрсетеді.

Қорытынды

Кунсткамера қорында қазақ халқының мәдениетіне қатысты аса құнды этнографиялық жәдігерлер сақталған. Олардың қатарында маржан мен меруерт секілді бағалы тастармен әшекейленген сәукеле, сондай-ақ тарихи деректер бойынша Абылай хан әулетіне тиесілі болған алтын, күміс және ақықпен безендірілген көне белдік бар (Әлімбаев, 2013). Аталған бұйымдар қазақ қоғамының әлеуметтік мәртебесі, эстетикалық талғамы және тарихи жады туралы маңызды ғылыми ақпарат беретін дербес мәдени дереккөздер ретінде бағаланады.

Кунсткамера қорындағы қазақ этнографиялық коллекциялар мазмұндық тұрғыдан тұрмыс заттары, киім-кешек пен әшекей бұйымдар, еңбек және аңшылық құралдары, музыкалық аспаптар, сондай-ақ діни-киелі объектілерді қамтитын типологиялық жүйеге біріктірілген. Мұндай жіктеу материалды жүйелеуге, салыстырмалы талдау жүргізуге және коллекциялардың ғылыми құндылығын арттыруға мүмкіндік береді. Осы тұрғыдан алғанда,

Кунсткамерадағы қазақ этнографиялық коллекциялар Қазақстанның материалдық және рухани мәдениетін зерттеуге арналған бірегей ғылыми база болып табылады. Соңғы жылдары РҒА Ұлы Петр атындағы Антропология және этнография музейінде цифрландыру, 3D-сканерлеу, виртуалды экспозициялар мен онлайн ресурстарды дамытуға бағытталған жұмыстардың қарқын алуы музей қорындағы қазақ этнографиялық мұраларды ғылыми айналымға кеңінен енгізуге және олардың қолжетімділігін арттыруға жағдай жасайды. Цифрлық трансформация музейді тек экспозициялық кеңістік ретінде емес, ғылыми білім өндіру мен таратуға бағытталған кешенді институционалдық алаң ретінде қарастыруға мүмкіндік береді.

Цифрлық ортада музейлік коллекциялар, архивтік құжаттар мен экспедициялық материалдарды бірыңғай дерекқорда біріктіру және оларды метадеректер арқылы өзара байланыстыру музейлік репрезентацияның жаңа формаларын қалыптастырып, білім өндірудің балама модельдерін қолдауға жол ашады (Geismar, 2012; Trant, 2007). Мұндай тәсіл Кунсткамераның цифрлық кеңеюін «білім кеңістігі» ретінде түсінуге негіз болып, музей мен ғылыми қауымдастық, сондай-ақ мәдени мұра иелері арасындағы өзара әрекеттестікті жаңа деңгейге көтереді (Касаткина, 2020).

Осы зерттеуде 2011–2013 жылдары жүзеге асырылған ғылыми жобалар нәтижелеріне сүйене отырып, қазақ этнографиялық коллекциялары музейлік репрезентация, интерпретация және цифрлық ғылыми коммуникация тұрғысынан талдау нысаны ретінде қайта қарастырылады. Зерттеу нәтижесінде Кунсткамера қорындағы қазақ этнографиялық иллюстрациялық коллекцияларының музейлік және цифрлық интерпретациядағы дербес ғылыми құндылығы музейтанулық талдау негізінде айқындалды. Осылайша, Кунсткамера қорындағы қазақ этнографиялық коллекцияларын қазіргі музейтанулық, цифрлық және этикалық ұстанымдар тұрғысынан талдау оларды болашақта пәнаралық зерттеулердің, халықаралық ғылыми ынтымақтастықтың және цифрлық музейлік жобалардың маңызды нысаны ретінде қарастыруға мүмкіндік береді.

Sources

SCM RK – State Central Museum of the Republic of Kazakhstan
MAE RAS – Peter the Great Museum of Anthropology and Ethnography (Kunstkamera), Russian Academy of Sciences

Дереккөздер

КР MOM — Қазақстан Республикасының Мемлекеттік Орталық музей
РҒА АЭМ — Ресей Ғылым Академиясы Петр атындағы Антропология және этнография музейі

References

Algojaeva, et al., 2020 — *Algojaeva N., Shashaev A., Zikirbaeva V.* Murazhai toptamalaryndagy fotomaterialdardyn derektemelik manyzy [The Source Significance of Photomaterials in Museum Collections] // Asian Journal “Steppe Panorama”. 2020. No. 2. Pp. 51–61. (In Kaz.).

Alimbai, 2013 — *Alimbai N.* Resei gylym akademiyasynyn Uly Petr atyndagy Antropologiya zhane etnografiya muzeii (Kunstkamera) koryndagy qazaq tarihi etnografiyasyna qatysty kollektsiyasy: gylymi-zertteu zhūmysynyn qorytyndy esebi [The Collection on Kazakh Historical Ethnography in the Peter the Great Museum of Anthropology and Ethnography (Kunstkamera) of the Russian Academy of Sciences: Final Report of the Research Project]. Almaty: QR Memlekettik Ortalyq Muzei kitaphanasy, 2013. 231 p. (In Kaz.).

Dmitriev, 2012 — *Dmitriev S.V.* Fond etnograficheskogo otdela Rossiyskogo muzeya kul'tury Dal'nego Vostoka: istoriya formirovaniya i sud'ba [The Ethnographic Department Collection of the Russian Museum of Far Eastern Culture: History of Formation and Fate]. Saint Petersburg: Filologicheskii fakul'tet Sankt-Peterburgskogo universiteta, 2012. 373 p. (In Russ.).

Dmitriev, Popova, 2012 — *Dmitriev V.A., Popova L.F.* Rossiiskaya etnograficheskaya muzeinaya ekspozitsiya “Narody Tsentral'noi Azii i Kazakhstana”, “Narody Yuzhnogo Kavkaza” kak opyt regional'nogo podkhoda [Russian Ethnographic Museum Exhibition “Peoples of Central Asia and Kazakhstan”, “Peoples of the South Caucasus” as an Experience of Regional Approach] // *Muzey. Traditsii. Etnichnost'*. 2012. No. 2. Pp. 34–53. (In Russ.).

Geismar, 2012 — *Geismar H.* Museum Objects as Digital Material Culture // *Digital Anthropology*. London: Bloomsbury, 2012.

Kasatkina, 2020 — *Kasatkina A.K.* Tsifrovoye “prostranstvo znaniya” i mobilizatsiya etnichnosti: razmyshlenie o tsifrovyykh perspektivakh peterburgskoi Kunstkamery [Digital “Space of Knowledge” and the Mobilization of Ethnicity: Reflections on the Digital Prospects of the St. Petersburg Kunstkamera] // *Etnograficheskoe obozrenie*. 2020. No. 1. Pp. 34–50. DOI: 10.31857/S086954150008754-9. (In Russ.).

Prishepova, 2011 — *Prishepova V.A.* Illyustrativnye kolleksitsii po narodam Tsentral'noi Azii vtoroi poloviny XIX – nachala XX veka v sobraniyakh Kunstkamery [Illustrative Collections on the Peoples of Central Asia of the Second Half of the 19th – Early 20th Century in the Kunstkamera Collections]. Saint Petersburg: Nauka, 2011. 449 p. (In Russ.).

Radlov, 1898 — *Radlov V.V.* Instruksiya dlya sobiraniya etnograficheskikh predmetov, odnosyashchikhsya k bytu kirgizov Stepnogo general-gubernatorstva [Instruction for Collecting Ethnographic Objects Related to the Life of the Kirghiz of the Steppe Governor-Generalship]. Saint Petersburg, 1898. (In Russ.).

Stasevich, 2008 — *Stasevich I.V.* Kazakhskaya traditsionnaya kul'tura v kolleksiyakh Kunstkamery [Kazakh Traditional Culture in the Kunstkamera Collections]. Almaty: Institut kul'turnoi politiki i issledovaniy iskusstva, 2008. 173 p. (In Russ.).

Trant, 2007 — *Trant J.* Emerging Convergence? Thoughts on Museums, Archives, Libraries, and Professional Training // *Museum Management and Curatorship*. 2007. Vol. 22. No. 1. Pp. 9–24.

Әдебиеттер тізімі

Алғожаева, т.б., 2020 — *Алғожаева Н., Шапаев А., Зикирбаева В.* Мұражай топтамаларындағы фотоматериалдардың деректемелік маңызы // *Asian Journal «Steppe Panorama»*. 2020. № 2. С. 51-61.

Әлімбаев, 2013 — *Әлімбаев Н.* Ресей ғылым академиясының Ұлы Петр атындағы антропология және этнография музейі (Кунсткамера) қорындағы қазақ тарихи этнографиясына қатысты коллекциясы: ғылыми-зерттеу жұмысының қорытынды есебі. Алматы: ҚР Мемлекеттік орталық музейінің ғылыми кітапханасынан, 2013. 231 с.

Дмитриев, 2012 — *Дмитриев С.В.* Фонд этнографического отдела Российского музея культуры Дальнего Востока: история формирования и судьба. Санкт-Петербург: Филологический факультет Санкт-Петербургского университета, 2012. 373 с.

Дмитриев, Попова, 2012 — *Дмитриев В.А., Попова Л.Ф.* Российская этнографическая музейная экспозиция «Народы Центральной Азии и Казахстана», «Народы Южного Кавказа» как опыт регионального подхода // *Музей. Традиции. Этничность*. 2012. № 2. С. 34-53.

Касаткина, 2020 — *Касаткина А.К.* Цифровое «пространство знания» и мобилизация этничности: размышление о цифровых перспективах петербургской Кунсткамеры // *Этнографическое обозрение*. № 1. 2020. С. 34–50. // DOI: 10.31857/S086954150008754-9.

Прищепова, 2011 — *Прищепова В.А.* Иллюстративные коллекции по народам Центральной Азии второй половины XIX – начала XX века в собраниях Кунсткамеры. Санкт-Петербург: Наука, 2011. 449 с.

Попова, 2002 — *Попова Л.Ф.* Казахские свадебные шины саукеле: опыт местной классификации // *Музей. Традиции. Этническая принадлежность. XX–XXI века*. СПб. Кишинев, 2002. С. 52-63.

Радлов, 1898 — *Радлов В.В.* Инструкция для собирания этнографических предметов, носящихся до быта киргизов Степного генерал-губернаторства. СПб., 1898.

Стасевич, 2008 — *Стасевич И.В.* Казахская традиционная культура в коллекциях Кунсткамеры. Алматы: Институт культурной политики и исследований искусства, 2008. 224 с.

Geismar, 2012 — *Geismar H.* Museum Objects as Digital Material Culture // *Digital Anthropology*. London: Bloomsbury, 2012.

Trant, 2007 — *Trant J.* Emerging Convergence? Thoughts on Museums, Archives, Libraries, and Professional Training // *Museum Management and Curatorship*. 2007. Vol. 22. No. 1. Pp. 9-24.

CONTENTS

HISTORIOGRAPHY AND SOURCE STUDIES

Abdimomynov N.T., Ospanova A.O., Djumashev A. FROM IDEOLOGY TO EMPIRICAL SYNTHESIS: THE EVOLUTION OF THE SOVIET RUSSIAN HISTORIOGRAPHY ON THE POLITICAL ECONOMY OF THE GOLDEN HORDE)	7
Kalfa M., Kozhakhan Zh., Beysegulova A. THE HISTORY OF RESEARCH ON THE LEATHER-PROCESSING CRAFT OF THE KAZAKH PEOPLE.....	23
Temirkhanov B., Mutaliyev M., Karakulak M. THE IMAGE OF KHOJA AHMET YASSAWI IN THE “KAZAKH” NEWSPAPER.....	36

HISTORY

Aldazhumanov K.S., Sandybayeva D.M., Abuov N.A. KAZAKHSTANIS IN CAPTIVITY, THE PARTISAN MOVEMENT, AND THE EUROPEAN RESISTANCE.....	46
Barin E., Satayeva B. THE CONSTRUCTIVE ROLE OF CULTURE AND LANGUAGE IN HISTORICAL DISCOURSE.....	62
Bulanov E., Tumabayev T., Safarov R. THE BASMACHI MOVEMENT IN CENTRAL ASIA: HISTORICAL ORIGINS AND REGIONAL PECULIARITIES.....	79
Zholdassuly T., Madelkhanova M. THE “KOSHCHI” UNION AND ITS ACTIVITIES IN THE KYZYLORDA REGION: A STUDY BASED ON ARCHIVAL MATERIALS (1920–1929).....	95
Kasymbekova M.A., Vecihi S.F.H. SOCIAL PREREQUISITES FOR THE EMERGENCE AND DEVELOPMENT OF SUFI ORDERS IN CENTRAL ASIA.....	111
Kokebayeva G.K., Bissembaiuly M. FORCED MIGRATION AND ETHNIC POLICY IN WESTERN BELARUS AND WESTERN UKRAINE IN THE 1940s.....	125
Kuanbay O.B., Apendiyev T.A., Ushkurbayeva A.E. DEMOGRAPHIC DYNAMICS OF TAJIKISTAN: FERTILITY, MORTALITY, TRENDS AND FORECASTS (1990–2023).....	139
Malikova S.Z., Tashagil A., Issakayeva A.M. AUL BAIS: THE POLICY OF CONFISCATION AND DEPORTATION CONDUCTED IN THE BULAEV DISTRICT.....	155
Muhametkhanuli N., Kurbanali Zh. POLITICAL RELATIONS BETWEEN THE HAN DYNASTY AND THE XIONGNU AND THEIR INFLUENCE ON NOMADIC CIVILIZATION.....	169
Mukhatova O.Kh., Seffat D. KAZAKH – RUSSIAN DIPLOMATIC RELATIONS OF THE LATE 17TH – EARLY 18TH CENTURIES	182
Myrzabekova R., Zhakupova G., Rakhmonkulova Z. FORCED LABOR SYSTEM IN THE TERRITORY OF THE KAZAKH SSR ON THE EXAMPLE OF JAPANESE PRISONERS OF WAR (1946–1956).....	195
Nurpeissova E., Baydaly R., Abil Ye. SOCIO-POLITICAL ACTIVITY OF ELDES OMAROV DURING THE YEARS OF CIVIL CONFRONTATION (1917–1919).....	211
Sarsembayeva G.A., Zhailaubayeva A.N., Ualtayeva A. SOCIO-DEMOGRAPHIC PROCESSES IN THE CITIES OF EAST KAZAKHSTAN IN THE 90s OF THE XXth CENTURY (BASED ON THE EXAMPLE OF UST-KAMENOGORSK AND SEMIPALATINSK).....	225
Sissenbayeva A., Kalybekova M.Ch., Abuov N.A. KAZAKHSTANI PRISONERS OF WAR IN NAZI CONCENTRATION CAMPS DURING THE SECOND WORLD WAR: POSSIBILITIES FOR RECONSTRUCTING INDIVIDUAL FATES ON THE BASIS OF ARCHIVAL CARD FILES.....	241
Teleuova E.T., Zhumadil A.K. THE FORMATION PATTERNS OF A HYBRID LEGAL MODEL IN THE 19TH CENTURY KAZAKH STEPPE.....	256

ETHNOLOGY/ANTHROPOLOGY

Assylbekova N., Kistaubayeva A., Dospanov O. KAZAKH ETHNOGRAPHIC COLLECTIONS OF THE KUNSTKAMERA: A MUSEOLOGICAL ANALYSIS.....	270
Musabayev K., Sizdikov B., Maldybek A. THE LOCALIZATION OF THE MEDIEVAL CITY OF SURI: BASED ON WRITTEN AND ARCHAEOLOGICAL SOURCES.....	282

МАЗМҰНЫ

ТАРИХНАМА ЖӘНЕ ДЕРЕКТАНУ

Абдимомынов Н.Т., Оспанова А.А., Жумашев А.М. ИДЕОЛОГИЯЛЫҚ ДОГМАЛАРДАН ЭМПИРИКАЛЫҚ СИНТЕЗГЕ: АЛТЫН ОРДАНЫҢ САЯСИ ЭКОНОМИЯСЫН ЗЕРТТЕУДЕГІ КЕҢЕСТІК ТАРИХНАМАНЫҢ ЭВОЛЮЦИЯСЫ.....	7
Калфа М., Қожахан Ж., Бейсеғұлова А. ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ ТЕРІ ӨНДЕУ КӘСІБІНІҢ ЗЕРТТЕЛУ ТАРИХЫ.....	23
Темирханов Б., Муталиев М., Каракулак М. ҚОЖА АХМЕТ ЯСАУИ БЕЙНЕСІНІҢ «ҚАЗАҚ» ГАЗЕТІНДЕГІ КӨРІНІСІ.....	36

ТАРИХ

Алдажұманов Қ.С., Сандыбаева Д.М., Абуов Н.А. ТҮТҚЫНҒА ТҮСКЕН ҚАЗАҚСТАНДЫҚТАР, ПАРТИЗАН ҚОЗҒАЛЫСЫ ЖӘНЕ ЕУРОПАЛЫҚ ҚАРСЫЛАСУ ҚОЗҒАЛЫСЫ.....	46
Барын Е., Сатаева Б. ТАРИХИ ДИСКУРСТАҒЫ МӘДЕНИЕТ ПЕН ТІЛДІҢ КОНСТРУКТИВТІК ҚЫЗМЕТІ.....	62
Бұланов Е.О., Тұмабаев Т.С., Сафаров Р.И. ОРТА АЗИЯДАҒЫ БАСМАШЫЛАР ҚОЗҒАЛЫСЫ: ТАРИХИ БАСТАУЛАРЫ МЕН АЙМАҚТЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	79
Жолдасұлы Т., Маделханова М. «ҚОСШЫ» ОДАҒЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ ҚЫЗЫЛОРДА ӨҢІРІНДЕГІ ҚЫЗМЕТІ: АРХИВТІК МАТЕРИАЛДАР БОЙЫНША ЗЕРТТЕУ (1920–1929 жж.).....	95
Касымбекова М.Ә., Вежихи С.Ф.Х. ОРТАЛЫҚ АЗИЯДА СОПЫЛЫҚ ТАРИҚАТТЫҢ ПАЙДА БОЛУЫ МЕН ДАМУЫНЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК АЛҒЫШАРТТАРЫ.....	111
Көкебаева Г.К., Бисембайұлы М. 1940 ЖЫЛДАРДАҒЫ БАТЫС БЕЛАРУСЬ ПЕН БАТЫС УКРАИНАДАҒЫ МӘЖБҮРЛІ МИГРАЦИЯ ЖӘНЕ ЭТНИКАЛЫҚ САЯСАТ.....	125
Қуанбай О.Б., Әпендиев Т.Ә., Ушқурбаева А.Е. ТӘЖІКСТАННЫҢ ДЕМОГРАФИЯЛЫҚ ДИНАМИКАСЫ: ТУЫЛУ МЕН ӨЛІМ-ЖІТІМ КӨРСЕТКІШІ, ТЕНДЕНЦИЯЛАР ЖӘНЕ БОЛЖАМДАР (1990–2023).....	139
Маликова С.З., Ташағыл А., Исакаева А.М. АУЫЛ БАЙЛАРЫ: БУЛАЕВ АУДАНЫНДА ЖҮРГІЗІЛГЕН ТӘРКІЛЕУ ЖӘНЕ ЖЕР АУДАРУ САЯСАТЫ.....	155
Мұқаметханұлы Н., Құрбанәлі Ж. ХАНЬ ДИНАСТИЯСЫ МЕН ҒҰНДАРДЫҢ САЯСИ ҚАТЫНАСТАРЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ КӨШПЕНДІЛЕР ӨРКЕНИЕТІНЕ ЫҚПАЛЫ.....	169
Мұхатова О.Х., Сеффат Д. XVII Ғ. СОҢЫ – XVIII Ғ. БАСЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ-ОРЫС ДИПЛОМАТИЯЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТАРЫ.....	182
Мырзабекова Р., Жақупова Г., Байхоразова З. ҚАЗАҚ КСР ТЕРРИТОРИЯСЫНДАҒЫ МӘЖБҮРЛІ ЕҢБЕК ЖҮЙЕСІ ЖАПОН СОҒЫС ТҮТҚЫНДАРЫ МЫСАЛЫНДА (1946–1956).....	195
Нурпеисова Э.Т., Байдалы Р.Ж., Әбіл Е.А. ЕЛДЕС ОМАРОВТЫҢ АЗАМАТТЫҚ ҚАРСЫЛАСУ ЖЫЛДАРЫНДАҒЫ ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ ҚЫЗМЕТІ (1917–1919 жж.).....	211
Сарсембаева Г.А., Жайлаубаева А.Н., Уалтаева А.С. XX ҒАСЫРДЫҢ 90–Ы ЖЫЛДАРЫНДАҒЫ ШЫҒЫС ҚАЗАҚСТАН ҚАЛАЛАРЫНДАҒЫ ӘЛЕУМЕТТІК–ДЕМОГРАФИЯЛЫҚ ПРОЦЕСТЕР (ӨСКЕМЕН МЕН СЕМЕЙ МЫСАЛЫНДА).....	225
Сисенбаева А.А., Калыбекова М.Ч., Абуов Н.А. ЕКІНШІ ДҮНИЕЖҮЗІЛІК СОҒЫС ЖЫЛДАРЫНДАҒЫ КОНЦЛАГЕРЬЛЕРДЕГІ ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ӘСКЕРИ ТҮТҚЫНДАР: АРХИВТІК КАРТОТЕКАЛАР НЕГІЗІНДЕ ОЛАРДЫҢ ТАҒДЫРЛАРЫН ҚАЙТА ҚАРАУ МҮМКІНДІКТЕРІ.....	241
Телеуова Э.Т., Жұмаділ А.Қ. XIX ҒАСЫРДАҒЫ ҚАЗАҚ ДАЛАСЫНДАҒЫ ГИБРИДТІК ҚҰҚЫҚТЫҚ ҮЛГІНІҢ ҚАЛЫПТАСУ ЗАҢДЫЛЫҚТАРЫ.....	256

ЭТНОЛОГИЯ/АНТРОПОЛОГИЯ

Асылбекова Н., Кистаубаева А., Доспанов О. КУНСТКАМЕРАДАҒЫ ҚАЗАҚ ЭТНОГРАФИЯЛЫҚ КОЛЛЕКЦИЯЛАРЫ: МУЗЕЙТАНУЛЫҚ ТАЛДАУ.....	270
Мұсабаев Қ., Сиздиқов Б., Малдыбек А. ОРТАҒАСЫРЛЫҚ СУРИ ҚАЛАСЫНЫҢ ЛОКАЛИЗАЦИЯСЫ: ЖАЗБА ЖӘНЕ АРХЕОЛОГИЯЛЫҚ ДЕРЕКТЕР НЕГІЗІНДЕ.....	282

СОДЕРЖАНИЕ ИСТОРИОГРАФИЯ И ИСТОЧНИКОВЕДЕНИЕ

Абдимомынов Н.Т., Оспанова А.А., Жумашев А.М. «ОТ ИДЕОЛОГИЧЕСКИХ ДОГМ К ЭМПИРИЧЕСКОМУ СИНТЕЗУ: ЭВОЛЮЦИЯ СОВЕТСКОЙ ИСТОРИОГРАФИИ ПОЛИТЭКОНОМИИ ЗОЛОТОЙ ОРДЫ».....	7
Калфа М., Кожахан Ж., Бейсегулова А. ИСТОРИЯ ИЗУЧЕНИЯ КОЖЕВЕННОГО ремесла КАЗАХСКОГО НАРОДА.....	23
Темирханов Б., Муталиев М., Каракулак М. ОБРАЗ ХОДЖИ АХМЕДА ЯСАВИ В ГАЗЕТЕ «КАЗАХ».....	36

ИСТОРИЯ

Алдажуманов К.С., Сандыбаева Д.М., Абуов Н.А. КАЗАХСТАНЦЫ В ПЛЕНУ, ПАРТИЗАНСКОМ ДВИЖЕНИИ И ЕВРОПЕЙСКОМ СОПРОТИВЛЕНИИ.....	46
Барын Е., Сагаева Б. КУЛЬТУРА И ЯЗЫК КАК КОНСТРУКТИВНЫЕ ФАКТОРЫ ИСТОРИЧЕСКОГО ДИСКУРСА.....	62
Буланов Е.О., Тумабаев Т.С., Сафаров Р.И. БАСМАЧЕСКОЕ ДВИЖЕНИЕ В СРЕДНЕЙ АЗИИ: ИСТОРИЧЕСКИЕ ИСТОКИ И РЕГИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ.....	79
Жолдасулы Т., Маделханова М. СОЮЗ «КОШЧИ» И ЕГО ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В КЫЗЫЛОРДИНСКОМ РЕГИОНЕ: ИССЛЕДОВАНИЕ НА ОСНОВЕ АРХИВНЫХ МАТЕРИАЛОВ (1920–1929 гг.).....	95
Касимбекова М.А., Вежихи С.Ф.Х. СОЦИАЛЬНЫЕ ПРЕДПОСЫЛКИ ВОЗНИКНОВЕНИЯ И РАЗВИТИЯ СУФИЙСКИХ ОРДЕНОВ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ.....	111
Кокебаева Г.К., Бисембайулы М. ВЫНУЖДЕННАЯ МИГРАЦИЯ И ЭТНИЧЕСКАЯ ПОЛИТИКА В ЗАПАДНОЙ БЕЛАРУСИ И ЗАПАДНОЙ УКРАИНЕ В 1940-х ГОДАХ.....	125
Куанбай О.Б., Апендиев Т.А., Ушкурбаева А.Е. ДЕМОГРАФИЧЕСКАЯ ДИНАМИКА ТАДЖИКИСТАНА: РОЖДАЕМОСТЬ, СМЕРТНОСТЬ, ТЕНДЕНЦИИ И ПРОГНОЗЫ (1990–2023 ГГ.).....	139
Маликова С.З., Ташагыл А., Исакаева А.М. АУЛЬНЫЕ БАИ: ПОЛИТИКА КОНФИСКАЦИИ И ВЫСЕЛЕНИЕ ПРОВЕДЕННАЯ В БУЛАЕВСКОМ РАЙОНЕ.....	155
Мукаметханулы Н., Курбанали Ж. ПОЛИТИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ ДИНАСТИИ ХАНЬ И ХУННУ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА ЦИВИЛИЗАЦИЮ КОЧЕВНИКОВ.....	169
Мухатова О.Х., Сеффат Д. КАЗАХСКО – РУССКИЕ ДИПЛОМАТИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ КОНЦА XVII – НАЧАЛА XVIII ВВ.....	182
Мырзабекова Р., Жакупова Г., Рахмонкулова З. СИСТЕМА ПРИНУДИТЕЛЬНОГО ТРУДА НА ТЕРРИТОРИИ КАЗАХСКОЙ ССР НА ПРИМЕРЕ ЯПОНСКИХ ВОЕННОПЛЕННЫХ (1946–1956 гг.).....	195
Нурпенсова Э.Т., Байдалы Р.Ж., Абиля Е.А. ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ЕЛДЕСА ОМАРОВА В ГОДЫ ГРАЖДАНСКОГО ПРОТИВОСТОЯНИЯ (1917–1919 гг.).....	211
Сарсембаева Г.А., Жайлаубаева А.Н., Уалтаева А.С. СОЦИАЛЬНО-ДЕМОГРАФИЧЕСКИЕ ПРОЦЕССЫ В ГОРОДАХ ВОСТОЧНОГО КАЗАХСТАНА В 90-е ГОДЫ XX ВЕКА (НА ПРИМЕРЕ УСТЬ-КАМЕНОГОРСКА И СЕМИПАЛАТИНСКА).....	225
Сисенбаева А.А., Калыбекова М.Ч., Абуов Н.А. ВОЕННОПЛЕННЫЕ-КАЗАХСТАНЦЫ В КОНЦЛАГЕРЯХ ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ: ВОЗМОЖНОСТИ РЕКОНСТРУКЦИИ СУДЕБ НА ОСНОВЕ АРХИВНЫХ КАРТОТЕК.....	241
Телеуова Э.Т., Жумадил А.К. ЗАКОНОМЕРНОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ГИБРИДНОЙ ПРАВОВОЙ МОДЕЛИ В КАЗАХСКОЙ СТЕПИ В XIX ВЕКЕ.....	256

ЭТНОЛОГИЯ/АНТРОПОЛОГИЯ

Асылбекова Н., Кистаубаева А., Доспанов О. КАЗАХСКИЕ ЭТНОГРАФИЧЕСКИЕ КОЛЛЕКЦИИ КУНСТКАМЕРЫ: МУЗЕЕВЕДЧЕСКИЙ АНАЛИЗ.....	270
Мусабаев К., Сиздиков Б., Малдыбек А. ЛОКАЛИЗАЦИЯ СРЕДНЕВЕКОВОГО ГОРОДА СУРИ: НА ОСНОВЕ ПИСЬМЕННЫХ И АРХЕОЛОГИЧЕСКИХ СВИДЕТЕЛЬСТВ.....	282

ASIAN JOURNAL “STEPPE PANORAMA”

2026. 13 (1)

Бас редактор:
Қабылдинов З.Е.

Компьютерде беттеген:
Копеева С.Ж.

Құрылтайшысы және баспагері:

Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитеті
Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты ШЖҚ РМК

Редакция мен баспаның мекен-жайы:

050010, Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көш., 28-үй
ҚР ҒЖБМ ҒК Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты ШЖҚ РМК

Журнал сайты: <https://ajspiie.com>

Ш.Ш. Уәлиханов ат. ТЖЭИ басылған:

050010 Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көш., 28-үй